

KATARINA KLANČNIK KOCUTAR

Lutki se več dopusti

Slovensko lutkarstvo praznuje sto let.

PIŠE: KATARINA ŠULEK

Je jutranji človek. Zato ne zamuja prebujanja Drave. Čedenja labodov na njeni gladini. Prvih prodajalcev sveže zelenjave na mestni tržnici. Vsakič, ko se ali vozi ali hodi s Pobrežja proti minoritskemu samostanu, je del te podobe. Do končnega cilja. Mariborskega lutkovnega gledališča, ki, kot opaža, ob jutrih še posebno belo zažari. Razen ob sobotah, takrat se ta utečeni ritual spremeni. In se tudi sama zlije s prihajajočimi mladimi gledalci, njihovimi starši, dedki in babicami. Katarina Klančnik Kocutar, šest let novinarka na Radiu Maribor, dramaturginja, direktorica mariborskega lutkovnega gledališča, ko je to bilo še na Rotovžu, in strokovna programska delavka v Lutkovnem gledališču Maribor.

"Ta jutra so zame zelo dragocena. Praviloma se takoj začnejo s kakšnimi opravki, sploh kadar prihajajo otroci na pedagoško uro. Takrat so malo bolj napeta, treba je pripraviti, organizirati, še enkrat preveriti, kdo točno so, kaj natanko želijo. Ta pedagoški program, poimenovan Za zaveso, prireja naše gledališče za otroke, večje in manjše, od vrtca do srednje šole, za tiste, ki jih zanima, kako gledališče, prav posebno torej lutkovno gledališče, deluje. Vsa razlaga je zgodba o gledališču in sama se počutim kot zgodbarka. Moje pripovedi izhajajo iz lastnih izkušenj, anekdot, ki se jih je skozi čas veliko nabralo."

- Letos simbolično praznujemo sto let lutkarstva na Slovenskem in Maribor je pri tem imel in ima pomembno vlogo?
"Lahko smo zelo ponosni, da ima naše lutkovno gledališče svoje mesto v okviru samega mesta Maribora, Slovenije in na

"Pri lutkovnem gledališču je najdragocenejša to, da so otroci z njim soočeni z umetnostjo, z umetniško podobo realnosti."

širši svetovni lutkovni sliki. Podlaga zanj pa je zelo bogata ljubiteljska tradicija: toliko lutkarjev, kot jih je v Mariboru delovalo nekoč, toliko lutk, kot se je izdelalo, toliko otrok, kot jih je zraslo ob teh lutkovnih predstavah, in toliko ljudi, ki se tudi danes spominjajo lutkovnih predstav, ko lutkovno gledališče še ni bilo profesionalizirano, je res častivredna bera. Kajti če te ljubiteljske podstati, te bogate in očitno kakovostne podlage ne bi bilo, je vprašanje, kdaj in ali sploh bi se profesionalizacija v začetku sedemdesetih zgodila.

Z njo pa je prišlo do tega, da smo lahko danes ustvarjalci dejansko tukaj samo zato. Da nismo v gledališču v prostem času, ker imamo radi lutkovne predstave. Pač pa se lahko povsem posvečamo temu početju. In da vemo, da smo tukaj zato, da na koncu

do publike, majhne in velike, pridejo dobre predstave. Da imamo od leta 2010 izjemne, prečudovite pogoje, v katerih ustvarjamo. Da lahko zdaj kontinuirano razvijamo lutke, ne samo za otroke, kar smo pretežno počeli do selitve, ampak vedno več predstav lahko namenjamo tudi večjim otrokom, mladim in odraslim. Da lahko lutkovno umetnost razvijamo po tej starostni lestvici navzgor. Kar je izjemno dragoceno."

- Imate občutek, da se s profesionalizacijo spreminja tudi naš odnos do lutkarstva? Da vas vse več ljudi razume kot profesionalce, resne ustvarjalce in ne več kot nekoga, ki "se še kot odrasel igra"?
Danes mariborsko lutkovno gledališče zaposluje 24 profesionalcev. "Sčasoma se to spreminja in prav s pedagoško komponento našega delovanja se

tudi bolj intenzivno spreminja nekdanje pojmovanje. Otroci, ki imajo za seboj program Za zaveso, že vedo, da je to vse prej kot prostočasna, lahkotna dejavnost. Pač pa, da za čisto vsako predstavo stoji ekipa kompetentnih ljudi, umetnikov in strokovnjakov. Da gre za premišljen izbor naše direktorice in umetniške vodje Mojce Redjko, ki besedila za uprizoritve izbira po premišljenem ključu. In enako izbira tudi sodelavce. Njen izbor išče čim bolj pestre uprizoritve, namenjene različnim starostnim stopnjam, izbira čim različnejše likovne tehnologije, različne žanre. Z novimi prostori pa imamo še to srečo, da lahko izbiramo tudi različne forme: velike na velikem odru in male, intimnejše forme na malem odru.

Gotovo k drugačnemu pojmovanju pripomorejo tudi takšni projekti, kot je denimo Studio mama, ki ga je naša direktorica razvila skupaj z japonskim režiserjem Norijukijem Savo. Razpisali smo neke vrste izobraževanje. In pozvali zainteresirane - zlasti mame oziroma tiste gospe, ki prihajajo s svojimi otroki in vnuki v lutkovno gledališče in bi želele spoznati proces nastajanja predstave -, naj se prijavijo za udeležence izobraževanja. Zbralo se nas je krepko čez deset. Izbrale smo omnibus treh kratkih pravljic, same naredile lutke, imele vaje z mentorjema Norijukijem Savo in Nino Šulin, na desetine ur smo porabile za to. In ko smo naposled predstave pokazale pred občinstvom, je bilo to iskreno navdušeno. Na tak način smo odprli možnost, da skozi sam proces, skozi lastno izkušnjo posameznik uvidi, kako zahtevno in kompleksno je to početje."

- Kako kompleksno je torej? Da dobimo v Mariboru vsakič znova šest premier na leto?

"Direktorica v skladu z načrtom in vizijo izbere naslove, namenjene najmlajšim, pa predstave za mladino in še kakšno za odrasle. Včasih za kateri naslov pride pobuda od sodelavcev, s katerimi bi želelo lutkovno gledališče sodelovati. Nekaj je kajpada tudi gostujočih sodelavcev iz tujine. Norijukija Savo denimo je direktorica srečala na enem od festivalov na Japonskem in se tam dogovorila za sodelovanje. Ob vsem skupaj ni nepomembno to, da lutkovnih režiserjev, ustvarjalcev, ki bi se ukvarjali

samo z lutkami, v Sloveniji ni toliko. Žal tudi ni ustreznega izobraževanja. Vsekakor povsem drugače, kot se izobražujejo za to vrsto umetnosti denimo na Češkem, Poljskem, v Nemčiji ali na Hrvaškem, kjer imajo v Osijeku lutkovno akademijo. Pri nas ni študija niti za lutkovnega igralca, niti režiserja, niti lutkovnega tehnologa, skratka nekaj specifično lutkovnega se v Sloveniji ne da študirati. Na AGRFT sicer počasi vpeljujejo tudi lutkovne vsebine, nikakor pa to ni samostojna smer. A morebiti bo že to, kar nastaja, študentom omogočilo vpogled in bodo morda tako začutili, da je to njihova pot. Morda bodo potem tudi lažje in bolj motivirano vstopali v lutkovni svet. Možnost srečevanja in posredno tudi izobraževanja pa ponuja na primer tudi mednarodni lutkovni festival Poletni lutkovni pristan, ki ga bomo letos

"Umetnost, gledališče, tudi lutkovno gledališče za otroke, v vsakem obdobju in v vsakem prostoru kaže realnost sveta"

v Lutkovnem gledališču Maribor pripravili že petiindvajsetič."

- Kako torej vstopamo v ta svet, v katerem so likovne, besedilne, glasbene poetike izražene skozi lutke?

"Nekateri avtorji so celovitejši, napišejo besedilo, napravijo likovno podobo in celo sami izdelajo lutko. Včasih je lahko izhodišče za predstavo otroška slikanica ali poezija, lahko so dramski teksti. Lahko je osnova zamisel in se potem napiše besedilo. Poti so zelo različne. V lutkovnih prestavah se izjemno močno vključi likovnost, saj lutkovno gledališče vedno govori skozi določen material. Ob tej izjemno močni likovni dramaturgiji se praviloma vključi še avtorska glasba. Večina naših predstav ima glasbo, posebno napisano zanje. Tukaj so kajpada tudi igralci, ki se v lutkovnem gledališču srečujejo z bolj kompleksnimi izzivi: ob dramski igri se vsakič znova srečajo z lutkami različnih tehnologij. Izjemno pomemben je tehnološki del, saj dobra likovna podlaga za lutko ne pride do izraza, če je potem ni mogoče udejanjiti. Poleg tega se mora igralec z lutko dobro počutiti, kar pomeni, da mu mora biti prilagojena, tudi do takih potankosti,

kot sta denimo oblika in velikost njegovih rok. In ker je lutka, predmet, karkoli na odru živo, je zelo pomembna svetloba, ki jo je treba pravilno oblikovati, skratka vse skupaj mora zafunkcionirati kot harmonična celota."

- Tako specializiranih lutkovnih gledališč, opernih ali baletnih, kot jih poznajo denimo na Češkem, pri nas (še) ni?

"Pri nas preprosto ni take situacije, da bi se kakšno lutkovno gledališče lahko tako specializiralo. V tujini pa imajo znamenita lutkovna gledališča, ki se lahko ukvarjajo samo z eno vejo, denimo z lutkovnimi operami, marionetna gledališča ali pa gledališča senc. Ker pa moramo sami čim bolj raznoliko raziskovati, ni rečeno, da ne bomo naredili tudi lutkovne opere. V Mariboru smo pred leti uprizorili predstavo

Peter in volk, z orkestrom v živo na odru in s klasično glasbo."

- Zgodovina lutkarstva priča, da so bile lutke tudi dobrodošel medij za družbeno kritiko?

"Lutka si je vedno lahko več privoščila, kot bi si živ človek. Več se ji je oprostilo. Več toleriralo. Skozi zgodovino se je mnogo družbene kritike sporočalo z lutkami. Tudi na Češkem so v nekem obdobju iz dramskega gledališča pobegnili v lutkovna in skozi lutkovne predstave gojili družbeno kritiko. Lutka ima pač ta privilegij, da se ji več dopusti.

Danes je to manj 'uporabno', saj ima družbena kritika zaradi sodobne tehnologije, kot so denimo socialna omrežja, res mnoge priložnosti, da se izrazi. Čeprav se umetnost, gledališče, tudi lutkovno gledališče za otroke, v vsakem obdobju in vsakem prostoru odziva na realnost sveta. Tudi sami smo nedavno uprizorili Mačka z vrečo opotečo, kjer smo govorili o razkoraku med svetom revščine in svetom bogastva."

- Koliko pa je danes še nujen moralni nauk v lutkovnih predstavah?

"Pri lutkovnem gledališču je najdragocenejša to, da so otroci z njim soočeni z umetnostjo, z umetniško podobo realnosti. In ni nujno, da ima ta ravno moralni nauk."